RUSKI INWALID

№ 63.

SOBOTA. 15 Marca. 1819 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Petersburga. z Moskwy. Wiadomości Zagraniczne: Niemcy. Francyia. Angliia. Rozmaitości.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

z Petersburga, 12 Marca.

Dnia 12. b. m. w przeszłą Srodę Obchodziła stolica tuteysza ośmnastą rocznicę wstąpienia na tron Nayiaśnieyszego Cesarza JMści. Lud wierny licznie się zgromadził po wszystkich kościołach i składał w pokorze i rozrzewnieniu naygorętsze modły dziękczynne za sczęśliwość iakiey pod słodkiem Panowaniem Naylepszego z Monarchów przez ośmnaście lat kosztuie, a razem błagał naywyższy maiestat aby to sczęście iak naydaley przedłużył na ziemi. U dworu w dzień ten było liczne zgromadzenie osob znakomitych. W katedrze Kazańskiey celebrował mszą stą JW. Metropolita *Michał*. Przez cały dzień bito we dzwony po wszystkich kościołach, a w katolickim po wielkiey mszy spiewano *Te Deum*. Wieczorem Stolica oświoconą była.

z Moskwy, 5 Marca.

Dnia 23. p. m· przewieziono z rękodzielni żelazney Kupca Michała *Bohdanowa* do Kremla przy licznem zebraniu się ludu nowo odlany dzwon, przeznaczony do wielkiey Uspeńskiey katedry. Wiadomo, że w roku 1812 dzwon wielki przy tem kościele rozbitym został w czasie wysadzenia wieży, na którey był umiesczony. Teraznieyszy waży 4,000 pudów, to iest 445 pudów więcey aniżeli stary. Pomiesczono go tym czasem w Kremlu w dzwonicy Jwanowskiey, wysokości ma 7 arszyn, a 6 średnicy, serce waży 120 pudów. Dzwon ten w krótkim czasie, iak tylko machiny urządzone będą zostanie umiesczonym na wieży. Formę iego począł był robić Jakób *Zawiałów*, ten sam mayster, który odlewał dzwon pierwszy, lecz smierć niepozwoliła skończyć, i iuż sam rękodzielnik *Bohdanow* trudnił się ukończeniem.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Niemcy.

z Munich 1 Marca.

Wszystkie woyska spiesznie idą za przykładem osady stolicy tuteyszey; i iuż pier-

wszy i drugi pułk Kirassierów, równie iak szesnasty piechoty liniowey podali adressa Królowi (14 piechoty, który składa osadę Achafenburgską toż samo uczynił).

FRANCYIA.

z Paryża, 27 Lutego.

Gazety tuteysze pomieściły piękną mowę Hrabiego *Lanjuinais*, mianą na posiedzeniu Parów w dniu 22 p. m. przeciwko przełożenia Margrabiego *Bartelemi*. Kommunikuiemy ią czytelnikom naszym, iako mogącą dadź wyobraźenie o stanie teraznieyszym Francyi.

„Przyrzekłem zawsze się opierać na samych rzeczywistych wypadkach, dotrzymam słowa moiego nayściśley. Z taką to bronią w ręku nie zaś z samemi tylko rezonowaniami przedsiębiorę wypowiedzieć woynę proiektowi o odmianie *prawa wyborów*, które według słów iednego z nayszanownieyszych Parów; iest drugą *kartą konstytucyyną*.

„Wiadomo iest, że ciągle przez cztery lata trwały taiemnie i niczem nieskarcone związki między nieprzyiciołami spokoyności powszechney; że iescze w Akwisgranie rospoczęte były podstępne intrygi przeciwko tego dobroczynnego prawa, którego użyteczność iest dowiedziona przez dwochletnią zupełną spokoyność i chwalebne wybory, i że pokuszenie się docieczone w końcu Grudnia roku przeszłego, niemiało innego celu iedno ściągnienie tych klęsk, które Król odwrócił postanowieniem swoiem z dnia 5 Wrzesnia 1816 roku. Teraz skupia się nad nami nowa chmura, i zapowiada okropną burzę. Straszny ten obłok z izby deputowanych wychodzi; z izby, która ustanowiąną iest iedynie dla zapobiegania burzom politycznym, która powinna patrzeć za spokoynością i ią powracać tam, gdzie zniechęcone wzaiemnie zwierzchności iey się pozbawiły; w imieniu mowię tey izby teraz podaią się nowe przemiany, równie niemaiące dobrego celu, iak straszne z skutków które niechybnie wydadzą.

„Niewątpliwą iest rzeczą, że zewnątrz tey izby istnieie równie liczna iak przez związki swoie znacznie obszerna i mocna partyia.— Iest to partyia *przywileiu*, nadużycia, urzędów honorowych, szkódliwych zbytków i zgubney *Aligarchii!* Strony obrali za cel swoich działań wprawianie nas w ustawiczną niespokoyność i nieład, wtrącanie w zamieszanie i nieporządek wszystkich naszych przedsięwzięć i nakoniec zupełne znisczenie nie miłey dla nich konstytucyi; lub zamienienie iey w zbiór słów i obrzędów próżnych. Taki to iest przedmiot ich niegodziwych przedsięwzięć. Wszystkie ich pokuszenia się dążą do zachwiania umysłów, wzniecenia zamieszania powszechnego i sciągnienia na współobywateli swoich wszelkich klęsk i niesczęść! Bolesne te skutki ninechronnemi będą, ieżeli zwierzchność naywyższa potrzekroć w przeciągu szesciu miesięcy nie przyymie iak nayczynnieyszych sposobów przeciwko tych podstępów chytrosci i znowu nie wypogodzi horyzontu oyczyzny!

„Będąc w tem zgromadzeniu, niechcę nikogo z obecnych w niem obwiniać o takowe czynnosci; lecz słabość i nieostrożność zarzucić muszę. Pozwolcie powiedzieć że samo zliczenie sześciudziesiąt członków, ktorzy się oświadczyli za przełożeniem P. Bartelemi i 95 przeciwiących się iemu uwolniłoby mnie od wszelkich sczegółowych tłomaczeń. Przebiegaiąc takową liczbę (gdyby i rzeczywiscie istniała) każdy mogłby czynić oczywiste wnioski.

„Główny zamiar pomienioney partyi dąży do tego, aby zwalić ministerstwo teraznieysze, wybrane przez Króla, potwierdzone zdaniem powszechnem, i równie znaiome z patryiotyzmu swoiego, iak z iednomyslności i szlachetnego sposobu myślenia.

„Partyia ta chce: aby mieysce teraznieyszych ministrów zaięte było przez naygorliwszych iey stronników; a potem znieść prawo o wyborach, które kosztowało dwóletniey pracy i tak iest drogie dla większey połowy Francuzów. Życzy znowu ustanowić to stopniowanie do wyborów, które tak iest sprzyiaiące Arystokracyi, wprowadzić prywatne wybory w małych miastach; dwa wielkie nadużycia, odwrocone teraznieyszem mądrem prawem.

„Słowem, iest to pierwszy czyn rewolucyyny przeciwko konstytucyi. Powtarzam znowu że wszystkie iey kroki dążą do zamienienia karty konstytucyyney w same tylko nic nieznaczące wyrazy i obrzędy. Zamierza nawet zamienić ią na Parlament, i zapewna w tym to celu przedrukowano w tych dniach protestacyią Parlamentu Paryzkiego z roku 1790! Latwo się stać może, iż iutro czytać będziemy protestacyią byłey Izby Parów, przedstawioną Królowi w roku 1814, która w swym czasie tylu zaburzeń stała się przyczyną.

„Niemożna znowu nieuważyć, że w tymże czasie, kiedy przyiaciele konstytucyi zupeł-

ną cieszą się spokoynością i zgodą, iey nieprzyiaciele uzbraiaią departamenta nasze zachodnie i stawią na stopie woienney. Wiadomo iest, że ci Panowie nietylko maią taiemne swoie zgromadzenia; lecz nawet i woysko z osobną kokardą. (Tu kilka głosów usiłowało nakazać mówcy milczenie) woysko to ukazuie się w lasach i na wielkich górach; bierze pensyią, umieszcza się po kwaterach, ma swe popisy, i odbiera od dowodców swoich rozkazy, ma w gotowości więcey 10,000 karabinów Angielskich i kilku dniami przed weysciem do izby przełożenia, którym się dziś trudniemy, odbyły się w pomienioney części Królestwa zgromadzenia taiemne.

»Równie są warte uwagi wypadki towarzyszące podaniu tego przełożenia, i nastąpione po iego podaniu. W dwoch departamentach zachodnich nayludnieyszych, toczą się kryminalne sprawy z powodu nie pozwolonych uzbroień. Przy iednym tych spraw śledzeniu musiało stanąć więcey 80 swiadków.

»W dziełach iuż drukowanych zapowiadaią nam nowe ministerstwa, nie z naypomyslnieyszemi widokami połączone.

»Wiadomo wam iak nasze spadły papiery z przyczyny zatrzymania handlu i przemysłu. Równie wiadomem wam iest nieukontentowanie narodu i mnóstwo proźb i skarg podanych. Między temi iest iedna podpisana przeszło przez trzy tysiące osób.

»Jeżeli to przełożenie wezmie skutek; powrócenie Parów uwolnionych bez sądu w roku 1815 będzie naypierwszym iego krokiem. Lecz ten krok pociągnie za sobą konieczność naznaczenia nowych Parów w takiey liczbie, iż izba pozbawioną zostanie charakteru teraz ią odznaczaiącego. Liczba ich i teraz w porównaniu z deputowanemi iest aż nadto wielką. Co zaś do tey ostatniey, ta może zupełnie zniknąć i zuowu będzie zwołaną w nadspodzianie znaczney ilości.

»Lecz kiedy się niechwyci środków pomienionych, nowe ustanowi się ministerstwo i nowych wyznaczy się urzędników i officialistów, którzyby się zgodzili na przyięcie wszelkich sobie zaproiektowanych środków.

»I tak nowe wybory w duchu Aligarchii; ustanowienie izby kategoryczney lub inney temu podobney, a wkrótce potem nieukontentowanie powszechne; przebudzenie narodu a może, i woyna domowa; niezliczone ze wszech stron niebespieczeństwa dla wolności, ołtarza, tronu, dynastyi, a na sam przód dla Parów teraznieyszych nastąpią!

»Krótko mowiąc gdybyśmy się chcieli zastanowić nad wszystkiemi okropnemi skutkami, niepodobnoby nam było nawet tego w tem mieyscu przedsięwziąść. Naszą iest teraz rzeczą tylko życzyć, aby przełożenie pomienione na powrót odebrane zostało, albo odrzucone!«

Po przeliczeniu głosów, 55 było *przeciwnych* a 98 za przełożeniem. Tak że one zostało przyiętem przez izbę deputowanych.

ANGLIIA.

z Londynu, 26 Lutego.

Jedna z gazet tuteyszych pomieściła Artykuł w którym się dowodzi, że wyciąg herbaty iest iednym z naymocniey usypiaiących lekarstw. Przekonano się że ludzie używani w sklepach Wschodnio-Jndyyskich dla układania ustawicznego i przesypywania herbaty, nabywaią w przeciągu lat kilku pewney ociężałosci w członkach, i że wyziew herbaty sprawuie pewny rodzay febry ziębiącey.

ROZMAITOŚCI.

Zycie Xiązęcia Dołhorukiego.
(Ciąg Dalszy.)

W Roku 1690 poruczono Xiążęciu Jakubowi Teodorowiczowi w dozór sądownictwa Moskiewskie (86) Zatrudniaiąc się tym wielkim urzędem, należał także i do prac woiennych Piotra Wielkiego, które były zasadą wszystkich szczęsliwych przemian poźniey zaszłych. W wyprawie *Kożuchowskiey* był w liczbie obiężonych w iakims bez imiennem miasteczku (miasteczko musiało mieć nazwisko; lecz szanowny autor niewiedział o niem) zamieszkanem przez strzelców, i urzędników trzymaiących się dawnych zwyczaiów, których poźniey wzięli w niewolę żołnierze Cesarza *Piotra*, ludzie boiarscy i stolnicy, pod dowodztwem powiększey części cudzoziemców. (69)

Piotr, zachęcany przez Cesarza *Leopolda*, Króla Polskiego, a zmuszony napaściami Tatarów Krymskich na ukrainę, chcąc oraz doswiadczyć nowo urządzonego woyska swoiego w należytych potyczkach, i mieć stanowisko na morzu Azowskiem, przedsięwziął rospocząć woynę z Turcyią. Xiąże Jakób Teodorowicz w roku 1695, był przy oblężeniu Azowa. Okopał się na prawym brzegu Dona podwóynemi szańcami z których iedne były cokolwiek niżey, a drugie przeciw samego miasta, i przeszkadzał obléżo-

nym kommunikowania się z iazdą Turecką, błąkaiącą się za obozem Rossyyskim (70) Niewiadomo czy i wroku następuiącym Xiąże Jakób Teodorowicz był pod Azowem; lecz po zdobyciu tego miasta wspólnie ze wszystkiemi dowodzcami tey wyprawy ozdobiony był medalem złotym z pół piąta dukata ważącym, otrzymał oraz kubek z nakrywką, i kaftan złoty podszyty sobolami· (71) Ze zasługi iego były ważne i że dał dowody zdatności swoich i talentu właściwego wielkiemu dowodzcy, przekonywa nas obowiązek, iaki mu zaraz potem poruczonym został.

Rossyianie przez samo doświadczenie nabyli znaiomości sztuki woienney; lecz i to doswiadczenie nieprzechodziło granic państwa. Co zaś do nauk, w tym przedmiocie żadnych niebyło dzieł ani przekładań (72.) Nauki matematyczne i Fizyczne, miane były za czary. Nawet i na początku iuż wieku 18, nieiakiś *Pasoszkow* pisał do Metropolity Stefana *Jaworskiego:*

»My Rossiianie okryci iesteśmy hańbą, ponieważ ani wiary w iakiey urodzeni iesteśmy, ani pobożności ducha, ani naturalnych obyczaiów, ani dobrego obywatelstwa nierozumiemy; lecz żyiemy ledwie nietak iak bydlęta·« Mieszanina prostactwa, grubiiaństwa, i zbytków Azyiatyckich składały obyczaie i sposob życia. Szlachetne uczucie honoru było uśpionem. Nayznakomitsi obywatele dopuszczali się częstokroć naypodleyszych przestępstw (37·) Niedługo przed wyprawą Azowską Xiąże Jakób Teodorowicz poróżnił się w zamku Cesarskim z Xiążęciem Borysem Alexieiowiczem *Gallicynem*, Kochanym od Piotra W. Osądzonym zatem został na opłacenie zniewagi Gallicynowi, a za nieuszanowanie dla miaszkania Cesarskiego wysłanym został do więzienia; lecz pierwiey nim doszedł do niego, Piotr roskazał go wrócić (74) Niewiadomość i ciemnota nietylko iednego człowieka; lecz częstokroć i cały narod pogrąża w stan opłakany. Nauki są doswiadczeniami rozumu·

Niebespieczną iest rzeczą wprowadzać nagłe przemiany w państwie dalekiem iescze od oświecenia innych narodów; Nayswietnieysze nadzieie, mogą wydać naysmutnieysze skutki. W Takiem państwie należy tylko ulepszać stopniami urządzenia powszechne.

W takim wałśnie ztanie znaydowała się Rossyia. Piotr widział koniecznośc iey przekształcenia, dla tey to przyczyny sam był powinien zwiedzić kraie znane z oświecenia swoiego: Któż bowiem inny z poddanych Jego mogł tak się wszystkiemu przypatrzyć, nad wszystkiem się zastanowić i wszystkiego się nauczyć iak sam ten mądry Monarcha? Uważał on wszystko, zastanawiał się nadczynnościami nayoświeceńszego męża i prostego maytka na okręcie z iednostayną bacznością. Piotr był iuż wielkim kiedy pierwszy raz zwiedzał Europę. Zostawuiąc Państwo swoie zapewnił bespieczeństwo iego. Polecił Administracyią Spraw kraiowych mężom doświadczoney wierności, a obronę granic i popieranie woyny z Turkami dowodcóm, sławnym z czynów swoich na polu chwały (75.)

Xiąże Jakób *Dołhoruki* mianowanym został stolnikiem przy boku Cesarza i woiewodą, poczem wysłanym został na dowodcę woysk znayduiących się w Mało-Rossyi. (76) Dano mu w posiłku Kozaków pod dowodztwem Hetmana *Mazepy*, wychowanego przy dworze Polskim i wygnanego z tamtąd z hańbą, który podłością i intrygami dopiął dostoieństwa Hetmana. Umiał on ukrywać swoią wyuzdaną wyniosłość, pod pozorem prostoty i religiyności, a przenikać myśli inuych z iednego słowa i samego poruszenia oczu.

Na mocy umowy zawartey między Polską i Rossyią w roku 1686, ci tylko Kozacy ustąpieni zostali Rossyi, ktorzy mieszkali na lewym brzegu Dniepra (77); Kozacy zaś mieszkaiący na brzegu przeciwnym należeli do Polskiey i mieli oddzielnego swoiego Hetmana. *Mazepa* przez chytre podeyścia zniewolił Hetmana *Samusia,* do przedania sobie tego dostoieństwa i iego znaków. (78)

W tę porę był Hanem Krymskim *Selim-Jerey* sławny dotychczas na wschodzie, odznaczaiący się przezornością i stałuścią równie iak oboiętnością na odmiany Fortuny; Biegły polityk, bitny żołnierz i dobry Oyciec (79) Przewiduiąc potęgę Rossyi, radził (80) Sułtanowi *Mustafie II.* zwłascza znaiąc charakter iego czynny, ognisty i wyniosły, przedłużać woynę z Piotrem. J ieden i drugi chcieli nagrodzić straty dwóch lat przeszłych.

(*Dalszy Ciąg potem.*)

W PETERSBURGU

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.